

บทที่ 7

สังคมไทยกับความขัดแย้ง

7.1 ความขัดแย้ง สันติวิธี และการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมประชาธิปไตย

7.1.1 สันติวิธี กับ การเข้าใจคุณค่าของประชาธิปไตย

ทุกคนปรารถนาสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบและอยู่เย็นเป็นสุข การที่จะพัฒนาสังคมไทยให้เข้าใกล้สภาพดังกล่าวมากขึ้นเรื่อยๆ จะต้องคำนึงถึงจุดที่สังคมไทยเป็นอยู่ในขณะนี้เพราะเราไม่ได้กำลังเริ่ม สร้างสังคมใหม่จากจุดศูนย์ คำถามที่สำคัญจึงต้องเป็นคำถามว่าจากสภาพปัจจุบันของสังคมไทย สังคมที่พึงปรารถนามีลักษณะอย่างไรได้บ้าง และควรจะทำอย่างไรเพื่อไปสู่สังคมเช่นนั้น

สมมุติว่ามีการเสนอให้สังคมไทยกลับไปสู่สังคมเกษตรกรรม 100% ก็จะต้องถามว่าจากสภาพปัจจุบันทำเช่นนี้ได้หรือไม่โดยรักษาความอยู่เย็นเป็น สุขของประชาชน นอกจากการคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันแล้ว การแสวงหาทิศทางพัฒนาของสังคมไทยยังต้องยอมรับว่า คงมีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องนี้ระหว่างคนต่าง ๆ ในสังคม ความเห็นต่างกันในนี้อาจจะเป็นความเห็นต่างกันเฉพาะในวิธีการไปสู่สังคมที่พึง ปรารถนา โดยที่ลักษณะสังคมที่พึงปรารถนาเป็นอย่างไรนั้นเห็นเหมือนกัน กรณีเช่นนี้ เหมือนกับการที่คนสองคนต้องการเดินทางไปที่เดียวกัน เพียงแต่มีความเห็นไม่ตรงกันว่าควรจะขึ้นรถเมล์สายไหน แต่อาจเกิดอีกกรณีหนึ่งขึ้นได้นั้นก็คือ การที่คนสองคนนั้นต้องการเดินทางไปคนละที่หรือการที่กลุ่มคนในสังคมมีความเห็นต่างกันว่าสังคม ไทย ที่พึงปรารถนาเป็นอย่างไร ในเมื่ออาจเกิดความเห็นต่างทั้งสองแบบนี้ขึ้นได้ ประชาชนทั้งหลายต้องมีคุณค่าร่วมกันเกี่ยวกับวิธีจัดการกับความเห็นต่างเช่น นี้ ถ้ายังต้องการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ และอยู่เย็นเป็นสุข

คุณค่าร่วมกันนี้มีชื่อเรียกกันต่างๆ นานา ชื่อหนึ่งที่ใช้กันแพร่หลายก็คือ ประชาธิปไตย เมื่อคนในสังคมมีความเห็นต่างกันและไม่สามารถหาจุดร่วมได้หลังจากพูดคุย เสร็จจากนั้นพอสมควร ก็ดูเหมือนว่าเดินไปพบกำแพงและไม่รู้ว่าจะเดินต่ออย่างไร วิธีหนึ่งที่น่าจะใช้ก็คือเดินชนกำแพงไปเลย ฆ่าฟันกัน ฝ่ายใดมีกำลังมากกว่าก็ชนะ แต่วิธีนี้ (ซึ่งใช้กันมาในทุกสังคมเป็นเวลานาน) เป็นวิธีที่ให้ผลในระยะสั้นเท่านั้น และเป็นอุปสรรคต่อการแสวงหาสิ่งอื่นๆ ที่มนุษย์ปรารถนา ดังนั้นก็จึงเกิดคุณค่าใหม่ซึ่งไม่ใช่คุณค่าของโลกตะวันตกหรือโลกตะวันออก คุณค่านั้นคือ "การอยากอยู่ร่วมกัน โดยไม่ฆ่ากันตายเมื่อมีความเห็นต่าง" คุณค่านั้นคือ คุณค่าใหม่ของโลก แต่บังเอิญประเทศต่างๆ ในโลกเริ่มต้นส่งเสริมและพัฒนาคุณค่านี้ในเวลาที่แตกต่างกัน และด้วยความเร็วที่ต่างกัน บางคนชอบกล่าวว่า แนวความคิดประชาธิปไตยซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานคุณค่านี้เป็น ความคิดแบบตะวันตก แต่แท้จริงแล้ว แนวความคิดประชาธิปไตยเป็นของแปลกสำหรับทั้งคนตะวันตกและ ตะวันออกเท่าๆ กัน เพราะเป็นความพยายามของมนุษย์ที่จะใช้สติปัญญาเอาตัวออกจากเงื่อนไขที่เคย ถูกธรรมชาติบังคับไว้เหมือนกับสัตว์อื่นๆ ถ้าศึกษาประวัติศาสตร์จะเห็นว่า ทุกครั้งที่สังคมหนึ่งจะเริ่มพัฒนาคุณค่านี้จะมีคนบางคนเยาะเย้ยว่าเป็นไป ไม่ได้ ผิดธรรมชาติ แต่แนวความคิดประชาธิปไตยสะท้อนความฝันของมนุษย์ทั่วไป ไม่ใช่เฉพาะมนุษย์ชาวตะวันตกหรือตะวันออก เป็นความฝันของมนุษย์ที่ต้องการอยู่ร่วมกันโดยวิธีอื่นนอกจากการใช้กำลังฆ่าฟันกัน

ความฝันนี้ คือความฝันที่พยายามพัฒนาให้เกิดเป็นจริงอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าจะไม่มีวันที่จะถึงจุดนั้นในแต่และสังคม เช่น ในสหรัฐอเมริกา หรือ ยุโรป ปัจจุบันก็ไม่มีประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ในทุกส่วนของสังคมแต่ก็เป็นความฝันว่าจะไปให้ถึงสักวัน ถึงแม้ว่าทุกสังคมเข้าสู่ประชาธิปไตยด้วยความเร็วที่แตกต่างกัน ปัญหาของสังคมไทยก็คือว่าไม่มีโอกาสเหมือนสังคมตะวันตกบางแห่งที่สามารถใช้ เวลา 100-200 ปี ในการปรับตัว สังคมไทยต้องเร่งการปรับตัวเพราะถ้าปรับช้าก็จะเผชิญกับปัญหา

อื่นที่ไม่ได้ คาดการณ์ไว้ก่อน เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจและทางสังคม ขณะเดียวกันถ้าปรับตัวเร็วเกินไป ก็จะไม่ยั่งยืน เพราะจะเป็นการปรับตัวอย่างผิวเผิน โดยแค่ทำให้เร็วเพื่อหลอกให้ได้เงินมาลงทุนโดยที่ฐานรองรับข้างใต้ยังไม่มี อะไร อาจสามารถสร้างภาพที่ดีโดยการมืองค์การต่าง ๆ มีรัฐธรรมนูญใหม่ แต่แนวความคิดของประชาชนยังไม่เปลี่ยน แนวคิดแบบประชาธิปไตยยังไม่เข้าไปอยู่ในใจ ซึ่งสิ่งหลังนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องใช้เวลา ดังนั้นสังคมไทยจึงต้องรวมสติปัญญาช่วยกันให้เกิดวิธิติดเกี่ยวกับการอยู่ ร่วมกันแบบนี้ แทนที่จะรอให้เกิดขึ้นเองตามเวลาการวิวัฒนาการของสังคม

สิ่งหนึ่งที่จะทำให้ความคิดเรื่องประชาธิปไตยฝังรากลึกเข้าไปในใจของ คนในสังคมก็คือการพูดคุยกันเกี่ยวกับข้อสงสัยต่างๆ เกี่ยวกับแนวความคิดนี้ที่มีการยกขึ้นมาถกเถียงกัน วิธีนี้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนกว่าวิธิติดยึดติดคุณค่านี้ให้สังคม โดยสังคมไม่เข้าใจและเพียงพูดว่ายอมรับเพราะกลัวถูกกล่าวหาว่าเซยหรือล่า สมัย ข้อสงสัยเกี่ยวกับแนวความคิดแบบประชาธิปไตย ที่จะยกมาพิจารณาในที่นี้มี 2 ข้อ

1. ข้อสงสัยว่าทำไมสังคมไทยต้องไปในแนวทางนี้ ในเมื่อเรามีพื้นฐานทางพุทธศาสนาอยู่แล้ว ทำไมยังต้องมีความใฝ่ฝันอีกแบบ หนึ่ง ซึ่งโยงกับทั้งกระบวนการและองค์กรที่ดูแปลก ทำไมไม่ใช่แบบเดิม ในแง่วิชาการคำถามนี้เป็นคำถามที่สำคัญ และขอเสนอแนวความคิดในเรื่องดังกล่าว ดังนี้

7.1.2 การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคมมี 2 วิธี

วิธีแรก คืออยู่กันได้เพราะยอมรับคุณค่าของกระบวนการบางอย่างร่วมกัน

วิธีที่สอง (ซึ่งตรงกับแนวความคิดของพุทธศาสนาค่อนข้างมาก) คือ ไม่จำเป็นต้องอาศัยระบบหรือกระบวนการใดๆ แต่เน้นที่การเปลี่ยนคน

ถ้า ทุกคนในสังคมมีความเมตตากรุณา กัน ก็จะไม่เกิดปัญหาใดๆ ขึ้น ถ้าสามารถเปลี่ยนใจคนส่วนใหญ่ในสังคมได้ แนวความคิดนี้ ก็เป็นสิ่งที่ถูก แต่มีคำว่า “ถ้า” อยู่ข้างหน้าซึ่งเป็น “ถ้า” ที่ค่อนข้างสำคัญ เมื่อคนดี มีใจเมตตา ก็ไม่ต้องพัฒนาประชาธิปไตย

ฉะนั้นจึงคิดว่าเรื่องนี้ไม่ใช่เป็นการที่ต้องเลือกระหว่างสองทาง เพราะในช่วงที่คนทั้งหลาย ยังไม่ได้มีการพัฒนาจิตใจถึงขั้นดังกล่าวก็ยังจำเป็นต้องอยู่ร่วมกัน ในเมื่อคนยังไม่ได้เปลี่ยน ถ้าเราไม่มีอีกวิธีที่จะอยู่ร่วมกันได้ก็จะไม่มีคนเหลือให้มาเปลี่ยน ฉะนั้น จึงมองว่าสองวิธีนี้ได้ขัดกันเท่าใด วิธีหนึ่งเป็นเรื่องระยะยาวถาวรในประวัติของมนุษยชาติ ต้องค่อยๆ สอนและตักเตือนกันไป ซึ่งจะใช้เวลาานเท่าใดไม่ทราบ ขณะเดียวกันก็ต้องหารูปแบบอีกแบบหนึ่งไปด้วยเพื่อใช้กันไปก่อน ซึ่งรูปแบบนี้ก็คือแนวทางประชาธิปไตย

2. มีบางคนสงสัยว่าการประสานความเห็นของสมาชิกของกลุ่มเพื่อออกมาเป็นความเห็น ขององค์กรตามแนวประชาธิปไตย อาจทำไม่ได้เสมอไป วิชาที่ศึกษาเรื่องทำนองนี้เรียกว่า SOCIAL CHOICE THEORY มีการศึกษากันอย่างละเอียดด้วยเทคนิควิธีต่างๆ (ตัวอย่างเช่น สมมุติว่ามีคนอยู่กลุ่มหนึ่งทั้งหมด 20 คน ที่ต้องเลือกนโยบายในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และมีนโยบายเสนอมาให้เลือก 3 นโยบาย แต่ละคนในกลุ่มอาจจะมีความเห็นต่างกันเกี่ยวกับข้อดี ข้อเสีย ของแต่ละนโยบายหลังจากอภิปรายกัน และต่าง ให้เหตุผลซึ่งกันและกันแล้วก็ยังเห็นไม่ตรงกันทีเดียว ดังนั้นจะต้องหาวิธีที่เอาลำดับความพอใจของแต่ละคนในกลุ่มตอนนโยบายทั้งสาม มาผสมผสานกันเพื่อให้ได้ลำดับความสำคัญของกลุ่ม) ในวิชา SOCIAL CHOICE THEORY นี้มีทฤษฎีบทหนึ่งชี้ให้เห็นว่า มีบางสถานการณ์ที่หาข้อสรุปของกลุ่มโดยวิธีประชาธิปไตยไม่ได้ เพราะมีความขัดแย้งในตัว ทฤษฎีบทนี้ชื่อว่า IMPOSSIBILITY THEOREM และผู้ค้นพบ คือ KENNETH ARROW ผู้ซึ่งได้รับรางวัลโนเบลทางเศรษฐศาสตร์ แต่สิ่งที่ยังไม่มีการชี้ให้เห็นชัดเกี่ยวกับปัญหานี้ก็คือว่า สถานการณ์ที่แก้ไขด้วยวิธี

ประชาธิปไตยไม่ได้ นั่น เป็นสถานการณ์ที่เราพบกันจริงในสังคมต่างๆ หรือไม่

ในอดีตเมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่างในสังคม ถ้ามีผู้นำเข้มแข็งเราก็ยินยอมทำตามผู้นำ การยินยอมอาจเป็นเพราะไม่กล้าทำขัด หรืออาจไม่มีช่องทางเลือกอื่นหรืออาจเกรงใจ แต่ในปัจจุบันเงื่อนไขเหล่านี้กำลังค่อยๆ หายไป คือ ประชาชนไม่กลัว ไม่เกรงใจ การขอร้องกันอาจได้รับการฟังแต่ไม่ทำตาม ศรัทธาในผู้นำมีเลือนน้อย ฉะนั้นวิธีเดิม ซึ่งในอดีตเป็นสิ่งที่ทำให้ชาติเดินหน้าได้แม้จะไม่เห็นด้วยก็ไม่เหลืออีก แล้ว ปัจจุบันจึงเหลืออยู่ทางเดียวคือ รูปแบบใหม่ที่ทำให้ความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ด้วยกันได้ โดยมีให้ทุกคนได้สิ่งที่ต้องการ แต่โดยทุกคนหาความต้องการของส่วนรวม แต่รูปแบบใหม่นี้ยังไม่ได้พัฒนา ปัญหาคือในช่วงต่อที่รูปแบบใหม่ยังไม่ลงตัว รูปแบบเดิมสลาย ในช่วงนี้ไม่มีผู้นำ ไม่มีองค์กรที่จะมาจัดการสิ่งเหล่านี้ ปัญหาที่สังคมไทยเผชิญอยู่คือไม่สามารถที่จะค่อยๆ พัฒนาแบบใหม่และค่อยๆ สลายแบบเก่า เช่นที่เคยเป็นมาในสังคมตะวันตก แต่การเปลี่ยนวิธีจัดการกับความแตกต่างได้เปลี่ยนอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งในครอบครัว โรงเรียน และที่ทำงานทำให้เกิดความสับสนมากและทั้งยังมีบางคนซึ่งอย่างไรก็ไม่ เปลี่ยนจนวันตาย

ไม่มีทางเป็นไปได้ที่ความเห็นทุกอย่างจะได้รับการตอบสนองหมดเพราะโดยตรรกะ ก็เป็นไปได้คนหนึ่งอาจอยากให้นั้นเทคโนโลยีระดับสูงจึงเห็นว่า การพัฒนาอุตสาหกรรมทางนี้ต้องได้รับการสนับสนุนพิเศษจากรัฐบาล ส่วนอีกคนอาจไม่อยากให้นั้นเทคโนโลยีแบบนี้เลย สังคมจะเดินไปทั้งสองทางไม่ได้ ในอดีตเรามักจะทำอะไรก็ตามให้คนพอใจ ซึ่งเป็นการหลบปัญหา อยู่กันได้ดีก็อยู่กันไปอย่าเพิ่งไว้วางใจ จึงไม่เกิดทิศทางที่ชัดเจน ต่อไปจะจัดการเช่นนี้ไม่ได้เพราะคนจัดการไม่มีแล้ว ดังนั้นต้องยอมรับรูปแบบใหม่ คือได้ตามต้องการหรือไม่ได้ตามต้องการในช่วงหนึ่ง ส่วนฝ่ายที่ไม่ได้ก็พยายามเปลี่ยนใจสังคมโดยการสนทนากถกเถียงในช่วงถัดไป

ถ้าสังคมไทยจะอยู่กันอย่างสงบสุข ประชาชนจะต้องไม่เพียงแต่มีความรู้เกี่ยวกับกติกาที่ใช้เพื่อการอยู่ร่วมกัน เท่านั้น แต่ต้องเข้าใจในคุณค่าของกติกาเหล่านั้น ด้วย ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาวิถีจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธีที่ เหมาะสมสำหรับสังคมไทย

7.2 ความสำคัญของการศึกษาเรื่องความขัดแย้งและเรื่องสันติวิธี

ปัจจุบันสังคมไทยกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ทั้งทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ รวมทั้งพฤติกรรมของคน

ในการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นธรรมดาที่จะเกิดความขัดแย้งต่างๆ มากกว่าปกติ เนื่องจากมีการปรับตัว ปรับทัศนคติ จากฝ่ายต่างๆ ทั้ง ประชาชน และหน่วยงานของรัฐในอัตราไม่เท่ากัน รวมทั้งการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพก็ยากขึ้น ในเมื่อหลายปัญหาอาศัยความเชี่ยวชาญเฉพาะ ดังนั้นจึงเพิ่มความซับซ้อนของปัญหามากยิ่งขึ้น

การอยู่ร่วมกันอย่างใหม่บนสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงนี้เป็นสิ่งท้าทาย สังคมประชาธิปไตยในทศวรรษหน้าอย่างมาก แต่จากการทุ่มเท ช่วยกันศึกษาและพัฒนา รูปแบบ ต่างๆ ของการจัดการกับความขัดแย้งเหล่านี้ที่เกิดขึ้น สังคมไทยก็จะสามารถผ่านพ้นช่วงการเปลี่ยนแปลงใหญ่นี้ โดยไม่บอบช้ำหรือเกิดความเจ็บปวดแก่สังคมมากจนเกินไป อย่างเช่น ที่เคยเกิดกับสังคมอื่นที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ในอดีต หรือที่กำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เช่นเดียวกับเรา มีบางคนที่มีทัศนคติว่าคงยากที่จะหลีกเลี่ยงความรุนแรง หรือเชื่อว่าต้องมีความรุนแรงจึงจะมีการเปลี่ยนแปลงจริง แต่อาจไม่ต้องเป็นเช่นนี้ก็ได้ ถ้าสังคมไทยใช้ปัญญาให้มากขึ้น

เมื่อเรามุ่งมั่นที่จะทำให้สันติวิธีเป็นยุทธศาสตร์ของชาติ สิ่งที่จะเกิดขึ้นก็คือ การปรับทางเสียของสังคมไทย และนี่แหละที่จะเป็นหน้าเป็นตาของชาติ "หน้าตา"ของชาติไทย ไม่ใช่ตึกสูงงดงาม หรือ

เทคโนโลยีทันสมัยที่ใช้อยู่ "หน้าตา"ของชาติไทย คือ คนไทย สังคมไทย ที่เผชิญกับความขัดแย้งโดยที่
 คู่อริเริ่มต้นแก้ไขความขัดแย้งด้วยการเข้าใจ ซึ่งกัน และกัน การที่จะปลูกฝังทัศนคติสันติวิธีให้ลึก
 นั้น สถาบันศึกษาทั้งพลเรือน ทหาร ต้องบรรจุเรื่องนี้ในหลักสูตร แล้วสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาก็คือ การ
 ปรับทางเสื่อของสังคมไทย ดังที่กล่าวมาแล้ว

ต่อไปจะขอลงในรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาและการพัฒนารูปแบบการจัดการความ
 ขัดแย้งโดยสันติวิธีที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย

7.3 วัฒนธรรมกับการแก้ไขความขัดแย้ง

เพื่อที่จะเข้าใจคำว่า "รูปแบบการจัดการกับความขัดแย้งที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทย" ต้อง
 มาพิจารณาถึงเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความขัดแย้งและวัฒนธรรม" ก่อน ในลำดับแรก
 จะต้องพิจารณาว่าการจัดการความขัดแย้งเป็นศาสตร์หรือเป็นศิลป์ คำถามนี้ได้ถกเถียงกันมาเป็น
 เวลานาน นักทฤษฎีอาจมีแนวโน้มที่มองเป็นศาสตร์ แต่นักปฏิบัติ (ผู้ที่ลงมือพยายามแก้ไขความ
 ขัดแย้งต่าง ๆ ที่ปรากฏจริงในสังคม) มักจะมองว่าต้องอาศัยศิลปะของการพูดจាកัน ว่าเมื่อไรควร
 หยิบยกเรื่องไหนมาพูด เมื่อไรยังไม่เหมาะ จะมีน้ำเสียงอย่างไร เป็นต้น

การมองเป็นศาสตร์ก็จะให้ความสำคัญน้อยกว่าเรื่องของวัฒนธรรมในการ จัดการความขัดแย้ง
 ถ้ามองเป็นศิลปะก็จะให้มากหน่อย เพราะการรู้จักวิธีพูดและทำทางที่ควรใช้ ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม
 โดยตรง

จากความเห็นที่แตกต่างกันนี้ จึงอาจแบ่งทัศนคติเกี่ยวกับเรื่อง "ความสัมพันธ์ระหว่าง
 วัฒนธรรมกับรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้ง" ออกได้เป็น 3 ทัศนคติ

ทัศนคติที่ 1 ทุกสังคมมีบางอย่างคล้ายกัน เนื่องจากลักษณะธรรมชาติของมนุษย์ ความขัดแย้ง
 ในสังคมต่างๆ จึงอยู่บนรากฐานเหมือนกัน ซึ่งไปลึกกว่าวัฒนธรรม ดังนั้นเราสามารถศึกษาหารูปแบบ
 การจัดการแก้ไขความขัดแย้งที่เป็นสากลและ สามารถนำมาใช้ข้ามวัฒนธรรมอย่างได้ผล เช่น
 การศึกษาเทคนิค และวิธีการเรื่องการเจรจาต่อรอง การใช้คนกลางไกล่เกลี่ย จากประเทศที่พัฒนา
 วิธีการเหล่านี้มาแล้ว

ทัศนคติที่ 2 ความขัดแย้งในสังคมไม่ได้มาจากพื้นฐานทางชีวภาพของมนุษย์ แต่สืบเนื่องมา
 จากวัฒนธรรมโดยตรง ดังนั้นเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละสังคม และวิธีการแก้ไขต้องหาใหม่ให้เหมาะสม
 กับแต่ละสังคม โดยคำนึงถึงวัฒนธรรมเป็นหลัก ถ้าใช้วิธีการที่พัฒนามาในวัฒนธรรมอื่นก็จะไม่ประสบ
 ความสำเร็จหรือไม่ ยั่งยืน

ทัศนคติที่ 3 เป็นทัศนคติผสมผสานโดยมองว่า ความขัดแย้งในสังคม มีสาเหตุที่มาจาก ทั้ง
 ธรรมชาติมนุษย์และวัฒนธรรม ดังนั้นบางส่วนของวิธีการจัดการอาจใช้ร่วมกันได้ บางส่วนต้องปรับให้
 เข้ากับสังคมโดยเฉพาะ

ผลของการพยายามศึกษาและปฏิบัติในเรื่องนี้ดูเหมือนให้น้ำหนักแก่ทัศนคติที่ 3

คำถามที่สำคัญ คือ ต้องปรับส่วนไหน ไม่ต้องปรับส่วนไหนของวิธีการที่พัฒนากันมาจากที่อื่น
 สำหรับสังคมไทย ก็คือคำถามว่าเพื่อที่จะแก้ไขความขัดแย้งในสังคมเราที่เผชิญอยู่ทุกวันนี้ เรา
 จะนำความรู้ที่มีคนพัฒนามาแล้วมาเป็นประโยชน์ในขั้นตอนใดของการแก้ไขความ ขัดแย้ง และใน
 กรณีที่ความรู้ที่มาจากที่อื่นยังใช้ไม่ได้เราจะพัฒนาวิธีการที่เหมาะสม สมอย่างไร

7.4 ความขัดแย้ง 2 ประเภท

เพื่อที่จะตอบคำถามนี้ได้ จะต้องดูประเภทของความขัดแย้ง 2 ประเภทที่อาจปรากฏในสังคม
 ใดๆ และมาดูกันว่าในสังคมไทยลักษณะของความขัดแย้งเป็นอย่างไร

ประเภทที่ 1 มีลักษณะดังนี้

- 1) เป็นความขัดแย้งระหว่างคู่กรณีที่ไม่รับกติการ่วมกันในการจัดการ
- 2) ขณะเจรจากันคู่กรณีมีขอบเขตของการปฏิบัติของตัวเองที่ยืดหยุ่นอยู่ตลอดเวลา เช่น กรณีสมัชชาคนจนเจรจากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีกติกาหรือเข้าใจต่างกัน กรณีบริษัทเอกชนกับแกนนำของกลุ่มประชาชนที่คัดค้านโครงการของบริษัท เมื่อเป็นเช่นนั้น การใช้เหตุผลจึงเป็นเพียงวิธีหนึ่งทดลองใช้ ไม่ใช่กรอบของการเจรจา
- 3) เมื่อไม่มีกติกา หรือรับกติกาต่างกัน แต่ละฝ่ายจะอ่อนไหวต่อท่าทีในการเจรจาและ Perception เกี่ยวกับความจริงใจของคู่กรณี
- 4) อำนาจคู่กรณีต่างกัน และเมื่อไม่มีกติการ่วมที่จะมาทำให้สมดุลกันมากขึ้น แต่ละฝ่ายก็จะสร้างอำนาจให้กับฝ่ายตนเพื่อการต่อรอง
- 5) ในสถานการณ์เช่นนี้ มีโอกาสสูงที่จะนำไปสู่ความรุนแรง

ประเภทที่ 2 มีลักษณะ ดังนี้

- 1) คู่กรณีรับกรอบกติการ่วมกันบางอย่างในการแก้ไข
- 2) กติกาเหล่านี้ทำให้ช่องว่างทางอำนาจแคบลง
- 3) กติกาเหล่านี้ทำให้พอศึกษาได้ว่า คู่กรณีคิดอย่างไร เพราะมีบางอย่างอยู่นอกขอบเขต และจะรู้กันว่าบางอย่างทำไม่ได้ คล้ายกับการเล่นเกมที่มีกติกา ก็จะมีกติกาในการเล่นแบบใด
- 4) มีลักษณะที่คู่กรณีแต่ละฝ่ายยับยั้งความรู้สึกส่วนตัวที่ลึกซึ้งในระดับ หนึ่ง พูดอีกอย่างคือ เหตุผล เล่นบทบาทมากกว่าความรู้สึกชั่วขณะ
- 5) ถึงแม้ว่าการเจรจาอาจจะยืดเยื้อและมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานต่อ เรื่องต่างๆ เช่น ทำให้โครงการล่าช้า หรือต้องพูดจากันหลายครั้งหลายหน หาข้อยุติยาก แต่มีโอกาสน้อยที่จะนำไปสู่ความรุนแรง อาจต้องถามกันอยู่เสมอว่าเราต้องการโครงการหรือเราต้องการการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

7.5 ความสำคัญของรัฐธรรมนุญในการสร้างกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ความขัดแย้งที่สามารถใช้วิธีการจัดการและแก้ไขที่พัฒนามาจากที่อื่น ในบริบทอื่น ให้เป็นประโยชน์ คือ ความขัดแย้งประเภท 2 โดยใช้กติการ่วมกันเป็นตัวตั้ง แต่ลักษณะความขัดแย้งในสังคมไทยในหลายกรณียังเป็นความขัดแย้งประเภท 1 อยู่มาก ดังนั้น จึงต้องพยายามหาวิธีทำสองอย่างพร้อมกันคือ พัฒนารูปแบบการจัดการในบริบทที่กติกายังไม่พร้อมหรือยังไม่รับร่วมกัน ขณะเดียวกันก็ร่วมกันพยายามพัฒนากติกาซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันมากขึ้น

1) トラバิดที่ความขัดแย้งยังเป็นประเภท 1 อยู่ ต้องหารูปแบบการจัดการที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ (ไม่ใช่แค่วัฒนธรรมไทยโดยรวม แต่อาจต้องขอย่อยถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นและชุมชน) ในบริบทเช่นนี้รูปแบบสากลจะยังไม่เป็นประโยชน์มากนัก (เช่น กรอบตรรกใน game-theoretic approach)

2) ทำให้ "ความขัดแย้งเป็นของธรรมดา" กล่าวคือ แปลงความขัดแย้งประเภท 1 ที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงให้เป็นประเภท 2 (ที่ต่อสู้กันภายในกรอบของกติกาที่รับร่วมกัน)

อันนี้หมายความว่า ต้องมีกติกาและกลไกที่รองรับประเภท 2 อยู่ ที่ยอมรับและเข้าใจตรงกัน ตัวอย่างของชุดกติกาดังกล่าวคือ รัฐธรรมนุญ ดังนั้นจะเห็นว่าคุณค่าของรัฐธรรมนุญ ไม่ใช่เพียงเพื่อช่วยในการกำจัดความขัดแย้งในสังคมโดยตรงอย่างเดียว แต่เป็นการช่วยในการแปลงความขัดแย้งประเภท 1 ให้มาเป็นประเภท 2 อีกด้วย